

Nydalaleden

En pilgrimsled längs uråldriga vägar

MARKARYD-LJUNGBY-VÄRNAMO TILL NYDALA KLOSTER

Här vandrar du längs en väg som används sedan de första människorna började befolka Sverige för cirka 10 000 år sedan. Du färdas i både tid och rum längs en väg som varit Sveriges viktigaste ända sedan forntiden. Leden går till stor del parallellt med ån Lagan. Välkommen på en njutbar vandring längs en historisk väg genom ett levande landskap.

Leden börjar i gammal gränsbygd. Tvister och strider förekom längs gränsen liksom gränsfred och bondefred slöts fram till dess att Skåne blev svenskt. Vissa hävdar att denna gränsbygd är ett av de mest krigsdrabbade områdena i hela världen och att det längsta kriget någonsin rasat här.

Sjöhult – Timsfors 25 km

SJÖHULT, GRÄNSSTENEN

I Sjöhult minner gränsstenen om den forna riksgränsen mellan Sverige och Danmark. I gränsområdet var terrängen mestadels oländig. Enligt dels en dansk rimkrönika, dels den äldre västgötalagen sattes vid en gränsläggning på 1000-talet sex stenar som markering mellan rikena. Vägen du går på finns i vägbeskrivningar ända sedan 1500-talet, som Sveriges viktigaste färdväg. Här har många färdats före dig; kungar, missionärer, militära kolonner och vanliga bönder. Men också utländska sändebud, hojtande oxfösare, spioner och stråtrövare.

HANNABAD

Byn Hannabad ligger inte bara vackert - här finns också en spännande historia. Här finns många minnen från järnframställning och minnen från de stora ofredsåren; när fienden närmade sig fanns markeringar kvar till otillgängliga platser där byborna kunde gömma sig med sina familjer, boskap och viktigaste husgeråd, för soldater och stråtrövare.

OSHULT

Även Oshult har en spännande historia, här tror man att Markaryds första kyrka låg och här finns ytterligare minnen från ofärdsåren genom de skansar (försvarsanläggningar) som greve Per Brahe anlade 1658.

MARKARYD - MARKARYDS KYRKA

Den första Markarydsbon, som vi känner till namn är Germundus de Madkaryd (Germund från Markaryd) i en handling i vatikanarkivet i Rom. I sitt testamente 1350 skriver han "Till Markaryds kyrka ger jag för min egen själ och för mina föräldrars och min broders, vilka där ligga begravna, sextio mark penningar till prästbordet". Man tror att Markaryds första kyrka byggdes i trä före 1350 i byn Oshult, sydväst om nuvarande kyrka.

Läs mer om Markaryds kyrka i bilaga "Sevärdheter, kyrkor och sällsambeter" # 1

MARKARYDS CENTRUM

Här du kan proviantera, äta på någon av alla de restauranger eller caféer som finns. Du kanske till och med vill sova i en riktig säng. Då finns Stora Hotellet, Ekebackens Hotell med sitt designmuseum eller Sjötorpets Camping att välja på. Inne i Markaryd finns också den gamla poststationen, som var Sveriges andra, efter det i Stockholm, tidigare gästgivaregård med anor från 1600-talet och känd från snapphanefejderna under Brodde Jakobssons och Markaryds-Nisses tid.

ULFSBÄCKS PRÄSTGÅRD

Nästa fråga du ställer dig på din fortsatta vandring är varför det är så långt, nästan 3 km, mellan kyrkan och prästgården. Men förr var inte vägen särskilt lång, då en mindre "färja" gick tvärs över ån och därmed förkortade vägen avsevärt. Prästgården är en av de, historiskt sett, allra viktigaste i Sverige där många överläggningar och fredssamtal förts. Men det var också hetlevrade möten, som mellan den svenska och danske kungen Kristian IV år 1629. Det mötet var allt annat än trivsamt, vilket en av de inblandade beskrev med orden "vi ska dra varandra i öronen – så hårestarna ryker!" I dag kan du besöka en prästgård som utstrålar friid och harmoni och läsa på minnesstenen om kungamötet.

Timsfors – Strömsnäsbruk 10 km

TIMSFORS KAPELL

Byggdes 1992 och är numera ett pilgrimskapell där kan du vila ut, laga mat, sova och naturligtvis hålla andakt. Här fortsätter du sedan vandringen på den gamla Kungsvägen över Hualtet för att sedan fortsätta längs ”Skåne-Smålands järnväg” fram till Strömsnäsbruk.

STRÖMSNÄSBRUK

Nu är du framme i Strömsnäsbruk, där en gång Smålands största arbetsplats låg då bruket hade över 1000 anställda. Bruket finns inte kvar längre, men ett litet museum berättar dess historia och i brukets lokaler myllrar det av nytt liv i form av små och stora företag. I Strömsnäsbruk kan du proviantera, sova på det vackra vandrарhemmet, Kylhultsgården och besöka det intressanta järnvägsmuséet. Sedan går vandringen vidare på västra sidan av Lagan mot Traryd.

Strömsnäsbruk - Traryd 3 km

TRARYD, TRARYDS KYRKA

Byggdes åren 1859-60. I kyrkan finns bland annat ett triumfkrucifix från 1300-talet, en dopfunt i sandsten från tidig medeltid, en dopfunt vackert snidad i trä från 1694 samt träskulpturer från tidig medeltid. I Traryd finns också Traryds djurpark som gränsar till Traheryds hembygdspark. Här finns också rester av en skansanläggning från 1600-talet.

Traryd-Hamneda 17 km

På denna delsträcka passerar du två mindre samhällen, Hamneda och Kånpa. Cirka 1 km från ledens korsning Stighult finns en badplats med toalett - Tuvesjön. Seagrass erbjuder flytande bastu och fiske i Tuvesjön.

HAMNEDA

Hamneda är en by med cirka 700 invånare och är en by med flera historiska platser. Då det var svårt att ta sig fram på land, kom man mycket tidigt att bosätta sig utefter ån Lagan. I Hamneda fann man många spår av tidig bosättning, när nya motorvägen byggdes. Flintrester 8-9000 år gamla. Andra tecken är gravhögar och runstenar, ruin av 1100-talskyrkan och galgbacken. Här hade kung Karl XI mönstring av sin här på 12 000 man år 1676. Sevärda museer: Hembergs museelanthandel och en Gästgivargård. Här finns också möjlighet att se och mata älgar i Elinge något norr om kyrkbyn Hamneda eller se vackra kronhjortar i Sunnerborg. Man kan paddla kanot på Lagan eller Bolmån, äta rökt lax på Bolmen fisk, Hembergs museelanthandel är en unik gammal lanthandel i orört skick som, iordningställts av Hamneda hembygdsförening, nu är det ett värdefullt minnesmärke från svunna tider. Bokning för grupper och enskilda besök. Guidning och visning Ring 0730-65 19 67.

Läs mer om Hamneda och kyrkorna i Sevärdbeter, kyrkor... #2

Hamneda - Ljungby (via Kånnan) 18km

KÅNNA HÖGAR

Högarna - Gravhögar

Promenera längs gamla banvallen söder om Kånnan kyrka. Högarna ligger i hagmark ett hundratal meter väster om banvallen. Följ åkerkanten. Det finns en stätta över stängslet. I ett synligt läge i landskapet ligger här två gravhögar. Den ena är helt intakt, den andra är delvis förstörd. Gravarna anlades troligen under yngre järnålder (500-1050 e Kr). Idag ligger gravhögarna insprängda i den moderna åkermarken. Om man ser sig noga omkring så finns det små röjningsrösor runt gravarna. De små rösorna är spår efter ett äldre åkerbruk som kanske är samtidig med gravhögarna.

Läs mer om Kånnan kyrka i Sevärdheter, kyrkor... #3

HÖGARÖR

Vandringen mellan Ljungby och Kånnan går till stora delar utmed Lagaån. På vägen passerar du Högarör - ett storröse. På krönet av höjden ligger det stora röset i ensamt majestät. Det mäter 30 meter tvärs över. Stora gravrösor som det här byggdes framför allt under äldre bronsålder (1800-1100 f Kr). Det var troligen framstående personer som fick sådana här gravar. Rösena ligger ofta högt i terrängen. Tänker man bort granarna, som inte fanns vid den tid då graven byggdes, kan man föreställa sig utsikten. Graven är tänkt att kunna ses vida omkring.

LJUNGBY STAD

I Ljungby stad hittar du det mesta gällande övernattning, restauranger och annan service. Om du har tid över och vill se lite mer av staden kan vi bland annat rekommendera tre unika museum. Sagomuseet är barnens museum med sagor och sägner från vårt område, Ljungby, Älmhult och Alvesta kommuner kallas också för Sagobygden.

Ljungbergsmuseet är ett konstnärmuseum och konsthall Ljungbergsmuseet är uppfört på tomten bredvid Sven Ljungberg tidigare bostad nära Lagaån i Ljungby. I museet visas permanent verk av Sven Ljungberg och Ann Margret Dahlquist-Ljungberg samt tillfälliga utställningar.

Begravningsmuseet är unikt i sitt slag.

Läs mer om Sven Ljungberg och Ljungbys kyrkor i bila Sevärdheter, kyrkor...#4

Det här är bara ett axplock av vad man kan se och göra i Ljungby. Vänd dig till Turistbyrån för fler tips.

Ljungby - Lagan 13 km

REPLÖSA RUNSTEN

Runsten, skeppssättning och gravfält. Inte långt från Lagans strand finns Replösastenen, en runsten från 1000-talet (yngre järnålder). I runskriften nämns två ovanliga personnamn, Astrad och Götrad som var far och son. På stenen nämns också Finnveden som är ett av de mindre landområden som senare kom att ingå i landskapet Småland. Intill runstenen finns en skeppssättning. Graven är restaurerad och ska ursprungligen ha haft tolv stenar i formen av ett skepp. Sannolikt är både runstenen, skeppssättningen och höggravfältet på andra sidan vägen från samma tid.

LAGAN

Den ursprungliga bebyggelsen i Lagan låg runt före detta yllefabriken i Åby, Prästtorp och gamla Åby. Lagan utvecklades sedan vidare genom järnvägens tillkomst och kraftverksbyggen vid ån Lagan. Bebyggelsen består till största delen av villor i varierande åldrar. I Lagan finns flera industriområden.

Läs mer om Berga kyrka med runsten i bilaga "Sevärdheter, kyrkor...#5

I Lagan finns en intressant hembygdspark, bassängbad - Ringbadet och Laganland med älgpark, lekland och turistbyrå. I Lagan kan du också välja att gå ”Åbyrundan” där man passerar slussarna vid Åbys kraftverk, Arvid Anderssons vackra trädgård, den numera övergivna Yllefabriken och Hembygdsparken på vägen. Solabergs Spa kan vara värt en omväg för den med trötta fötter.

Lagan - Toftanäs 18 km

HALLSJÖ KYRKORUIN OCH DÖRARPS KYRKA

Två platser utmed vägen där man känner historiens vingslag.

Läs mer om kyrkorna i bilaga "Sevärdheter, kyrkor...#6

SUSSIES CAFÉ - VÄRTEN OMVÄG

Om du går en omväg om Flättinge ligger där Sussie Hemlagade som är ostkakebageri, café och restaurang. Missa inte ostkakan eller sötosten.

HÄNGASJÖN

Här finns vindskydd för övernattnings nära naturen.

TOFTAHOLM

Toftaholm vackra och lyxiga herrgårdshotell ligger vid Vidösterns strand. Det är omgivet av speciell natur, fornminnen och befästa Stenholmen.

Läs mer om Toftaholm i bilaga Sevärdheter, kyrkor och...#7

Toftanäs - Tånnö 5 km

TOFTANÄS

Här går länsgränsen mellan de två smålandslänen Kronobergs och Jönköpings län. Nydalaleden sträcker sig genom Tånnö socken i 9 km. Några meter in på Toftanäs Gårds infart kan man tydligt se de gamla riksvägarna. Gå söder ut på den gamla riksettan cirka 50 meter, här syns länsgränsen tydligt i vägkanten med flera resta stenar. Den gamla motortrafikleden E4 som idag har cykel/gångväg invigdes vid midsommar 1963. Det finns norr om Toftanäs ett område som kallas Fröakärrs Kulle. Namnet kommer från danskan och betyder Grodkärr.

När man går norr ut och passerat fälten vid Toftanäs kan man göra ett val. Alternativ ett är att ta till vänster på gamla riksettan och ni kommer förbi där möbeldesignern Bruno Mattsson bodde. Alternativ två är att gå cirka 100 meter norr ut på cykel/gångvägen och ta till höger en slinga genom Rolstorp by och du kommer tillbaka på cykel/gångvägen längre fram.

När man går från Rolstorp norrut mot Tånnö har man kontakt med sjön Vidöstern på vänster sida. Det finns två större synliga öar Färjansö och Tånnö Ö. Den sydliga ön Färjansö är idag naturreservat. Färjansö har för markägarna haft betydelse för slätter och som ängsmark och betesmark. Tånnö Ö ligger norr om Färjansö mittför Tånnö samhälle. Tånnö Ö hade fast boende fram till 1942 som livnärde sig på jordbruk, skogsbruk och fiske.

TÅNNÖ KYRKBY

När man kommer söderifrån kan man se Tånnö Kyrka på långt håll. Gå till höger in på gamla riksvägen eller Kyrkvägen. Tånnö kyrka invigdes 1852. Den gamla träkyrkan låg på andra sidan vägen inne på kyrkogården. Söder om kyrkogården går vägen till badplatsen vid Vidösterns strand med toalett och grillplats. Norr om badplatsen ligger Tånnö båthamn.

Fortsätter du från kyrkan norr ut går du genom allén som Greve Bonde på Toftaholm lät anlägga på 1860-talet. Här fanns förr två gästgiverier.

Från Tånnö Kyrkby går den gamla riksvägen norrut genom byn, följd Karlslundsvägen till vänster och där syns skylt om formminne. Det är tillåtet att gå in igenom staketet och titta på runstenen som finns där.

Strax norr om runstenen på vänster sida av Karlslundsvägen finns ett av två större gravområden med gravar från yngre järnåldern 500-1050 e Kr. (se skyltar).

KARSLUND

Följ Karlslundsvägen norr ut cirka 80 meter, sväng vänster upp i gravområdet där ligger ett rött gammalt hus som är hembygdsmuseet Karlslund. Här kan man se se alster från Tånnö socken samt se hur åldringsvården fungerade för 100 år sedan.

Fortsätt Karlslundsvägen norrut cirka 100 meter, på vänster sida ligger det andra området med gravar från järnåldern. I gravfältet ligger Tånnö Missionshus.

Gå till vänster ut på gamla riksettan eller Kyrkvägen och gå norrut. Du lämnar nu Tånnö by bakom dig och vandrar ut på ”norrbyns” slättland med åkrar. På höger sida kan man se gårdshusen med jämna mellanrum. Gårdsnamnen är Kronogård, Djurlagård, Persagård, Norre Backe och Fröakärr. När du passerat Fröakärr är det inte långt till Funtabo.

Värt en omväg via Voxtorp - åk ångtåg Bor-Ohs

Vissa dagar under sommaren kan du åka med ångtåg! Vid Tånnö kan du då istället ta av mot Voxtorp och Bor. Mellan Bor och Ohs kan du vissa dagar under sommaren åka ångtåg. Fråga på Värnamo Turistbyrå. I Ohs fortsätter du på Västra Sigfridsleden som går på den östra sidan av sjön Rusken till Nydala Kloster.

Tånnö - Värnamo 10 km

HJÄLSHAMMAR

Sevärdheter i trakten är Riksettan, Bruno Matssons Villa Södrakull, hembygdsgård, Naturgalleriet, Eks lilla bod, jättestenen, Osundens badplats och Vikingaskeppet Vidfamne.

VÄRNAMO

I Värnamo tätort följs i stort sett gamla Riksettans sträckning. Sevärdheter som finns här är Vandalorum, Apladalen, Gästgivaregården, Rådhuset, kyrkan och gamla vadstället.

KARLSFORS OCH HÖRLE BRUK

Verksamheten i Karlsfors med industriminnen ingår i Hörle Bruks. År 1733 flyttades den så kallade Östra hammaren från bruket i Hörle, 2,5 kilometer uppströms till fallet i Karlsfors. Skälet var ett säkrare vattenflöde då Härån och Fryeledsån flyter samman med Lagan och bildar en damm. Tidigare fanns där en mjölkvarn. Hörle bruk började sin verksamhet 1659, bruksherrgården färdigbyggdes 1746 och är bygnadsminne sedan 1994. Herrgårdens huvudvåning är uthyrd och är inte öppen för besökare. I souterrängvåningen har Galleri Hörle Slott konstutställningar. För öppettider kontakta Värnamo Turistbyrå.

Lär mer om Karlsfors, Hörle bruk och bruksherrgård i bilaga "Sevärdheter, kyrkor..." #8

FRYELE

Sevärdheter är Fryele kvarn, Fryele kyrka, Fryelefallet, Fryele hembygdsgård och kulturlämningen Högåsens sågverk.

FRYELE - RÅNSHULT - MOBODA – NYDALA

Sevärdheter utmed vägen är torplämning, stenkammargrav, Dala enebuske - ett Trollträd - Prinsessvägen - f. d. Moboda gästgivaregård - f. d. Moboda bränneri - Bro hålväg, torplämning, gravrösen, Byeltakällan - en offerkälla, gravfält, blästerugn och Munkagrottan.

Nydala klosterkyrka och målet för vandringen

Nu är du framme vid målet och Nydala klosterkyrka, örtagården och hembygdsparken. Här finns också Nydala café.

Läs mer om Nydalas historia och örtagården i “Sevärdheter, sällsamheter... # 9